

TRAKYA DA TARİKATLARIN ZAYIFLAMASINA VE TÖRELERİN ZAYIFLAMASINA YOL AÇAN NEDENLER VE SEBEPLERİ.

Refik Engin

- 1.En büyük nedenlerin başında, göç olayları birinci sırada yer almaktadır. Bu göçler hele zorunlu olarak yapılmışsa beraberinde birçok sorunu da yanlarında getirmiştir. Halk arasında 93 harbi diye bilinen 1877 yılında Osmanlı devleti ile Rusya arasında yapılan savaş sonrası yaşanan büyük göç nedeni ile birçok kişinin kaybolmasına, ailelerin dağılmasına neden olmuştur. Değişik mekânlarda yaşayan aynı kabile mensuplarının yeniden yeni yerlerinde değişik bir yapılanmaya gitmek zorunda kalışları etkenler arasında sayılabilir. Çeşitli yörelerde gelen aynı kabile halkının değişik mekânlardan gelenleri farklı gibi görüp ayrıcalık çıkardıkları bilinmektedir. Aynı kabile mensubu olmakla beraber yaşadıkları yerin etkisi ile bazı farklılıkları olan köy halkları yeni yerlerinde töre uygulamalarında zorluklar yaşamışlar. Bu nedenle doğan sorunların zaman içerisinde bir takım aksilikleri yaratmadan çözümlememesi aileler arasında çözümlere yol açmıştır. Öyle ki aynı yöre gelenleri diğer yöre gelenleri ile kız alış verişini bile ilk zamanlarda yapamamışlar. Buna birde ikinci tarikatın mensuplarının (Amuca Kabilesin de) bir birlerinden kız alıp vermemeleri soğukluklara yol neden olmuş. Çözümler başlangıçta hep basit nedenler ile başlamış sonradan basit olarak görülen sorun çözülememiştir.
 - 2.Mezhep ve tarikat ayrılığı nedeni ile toplumların bir birilerini tanımamaları evlilik bağlarının kurulmasına geciktirmiş kapalı toplum olmalarını sağlamıştır. Buna örnek olarak Amuca kabilesini verirsek şuan kabileyi üç gurupta tanımlamak gerekmektedir. Bektaşiler, Şeyh Bedreddin'iler ve Sünnileşenler olarak bu gün de bir arada yaşamaktadırlar. Öyle ki yaptığım araştırmalar da bu kabilenin bireylerinin tam olarak birbirlerini tanıdığı söylenemez. Böyle olunca basit nedenlerle akrabalıkların uzaması bağlılıkları azaltmıştır. İleri gelenlerin, sözü geçenlerin bu duruma müdahale etmesi gerekirken tam tersi davranarak kötülöklere yol açılmıştır.
 - 3.Tarikat liderlerinin ve yardımcı kadrolarının olgun kişilerden olmayışları benlik ile birliği birbirinden ayırt edememeleri önemli nedenler arasında sayılabilir. Ayrıca tarikat bünyesinde makam sahibi olanların makamlarının kıy metini bilmemeleri, ciddi olarak bu işi gönülden yapmamaları da etkenler arasındadır.
 - 4.Gelişen dünya şartlarına göre tarikat kurallarının topluma uyarlanmasında ve uygulamasında, gerekli düzenlemelerin zamanında yapılmamasından doğan rahatsızlıkların giderilememesinden dolayı bir çözüm bulunamaması etkenlerin arasında yer almıştır.
 - 5.Tarikat liderlerinin seçilmesinde hatır gönül kırmamak için ehli yerine layık olmayanların getirilmeleri bundan doğan ikiliklerin başlangıçta daha önlenememesi tarikata ve içinde bulunduğu toplumlara zararlı olmuştur.
 - 6.Soya dayanan tarikatlarda ehli yerine evladiye kuralının geçerli olduğu toplumlarda, bunu zaman şartlarında idrak edemeyenlerin çıkardığı hoşnutsuzlukların giderilememesi kuralın tam olarak halk tarafından bilinmemesi, gönülsüz kişilerin de bunu fırsat bilerek buldukları topluma telafisi olmayacak zararlar getirmiştir.
 - 7.Tarikat kurallarının iyi bilinip uygulanamaması nedeniyle yapılan yanlış uygulamaların bilerek veya bilmeyerek uyarlanmak istenmesi nedeni ile çıkan rahatsızlıkların çözüm yerine uygulamanın savunulması tatsızlıklara yol açmıştır.
 - 8.Zaman içerisinde ekonomik olarak aynı toplumların günün şartlarının farklılığı ile zengin fakir toplumu oluşması, zengine ve fakire akrabalara farklı davranılması toplum yapısını olumsuz etkilemiş ve etkilemektedir.
 - 9.Gelişen dünya düzeninin etkisiyle aile yapılarının bozulması oluşmaktadır. Aile içi bağlarının zayıflaması büyük küçük tanınmaması itikatların ve inançların zayıflaması, saygının azalması en büyük etkenlerin başında gelmektedir.
 - 10.Bazı tarikatların kendi toplumlarından veya köylerinden birini tarikat lideri Mürşit (Baba)olarak seçememeleri dışardan gelecek liderlere göre uygulama ya gitmeleri uzaktan kumanda ile yönetilme durumuna düşmeleri, bu uygulamaya seyir kalmaları olumsuz olmuş ve hala da olmaktadır.
- Bektaşiliğin Babagan kolu lideri merhum Dedebaba SALİH BEDREDDİN NOYAN şahsen benimde bulunduğum muhabbette “ **En iyi Mürşit Sizin en yakınınızda olanıdır,**” demişti.
- Bu tür uygulamaların zaman içerisinde orada bulunan ocakların kapanmasına toplumun yozlaşmasına yol açmaktadır. Ulaşımın zor olduğu dönemlerde bu tür uygulamanın etkisiyle birçok ocaklar kapanma noktasına gelmiştir. Kendi bünyesinden yetişenlere itibar edilmeyişi dışarıdan gelene itibar olayı tüm Trakya tarikatlarının bünyesinde yaşanan kötü bir uygulamadır. Bu tür uygulamaların günümüzde bırakılması gerekmektedir. Kapanan ocaklarda genel durum hiç te iç açıcı durumda değildir.
- 11.Tarikat mensubu kişilere ve köylere ayırım yapmaksızın yapılan kötü muameleler yalan iftiralar ve çirkin yakıştırmalar ne yazık ki aydın diye bilinen birçok kişiler de bilerek veya bilmeyerek katılmaktadır. Tarikat mensubu kişilerin ve ailelerin kötü gösterilmesi ve bildirilmesi dolayısıyla tarikat ehliilerin kapalı toplum düzenine itilmesine yol açıyor. Laiklik

kavramının bazı toplumlarca ve kişilerce bilinmemesi ve kabullenememesi bu tür kavramların doğmasına sebep olmuştur. Yüz yıllardır devam eden karalama kampanyaların yerleştiği zihinlerden koparılıp bir türlü atılamaması, bunun neticesinde kendinin savunma gereksisini duymayan tarikat ehlinin duyarlılığı karşı tarafa tam olarak anlatılamamıştır. Daha doğrusu bunu anlatmak istediklerini pek sanmıyoruz. Bu tür konuları tarafsız araştırmaların yapmaktan uzak sade bir dil ile kamuoyuna anlatmak istememişlerdir. Bu tür araştırma yapanların büyük çoğunluğu halkın söylediklerini değil duymak ilettiklerini yazmayı uygun görmüşlerdir. Tarikat ehlinin kendilerini tanıtacak bir uygulamaya gitmemeleri, kendileri karşı tarafın haklı olduğu kana atını yerleştirmiştir. Ayrıca kendilerini savunacak kişilere karşı duyarsız ve ilgisiz olmaları güvensizlik ortamını bir türlü aşamamaları, sataşmalar sessiz kalmaları etken olmuştur. Yüzyılların getirdiği güvensizlik ortamının hala günümüzde kaldırılamaması haklı olduğu halde haksız durumunda görünmesi bir bakıma yalnızlığa itilmelerine yol açmıştır. Devlet tarafından bizzat bu toplumlara uygulanan ayrıcalıkların, baskıların güven duygusunu yok etmiştir. Tarihte verilen fetvaların hiç bir dayanağa gerçeğe gerekçe vermeden kişisel çıkarlar uğruna yapılması bunlara örnek sayılabilir. İftira ve çirkin yakıştırmaların bu toplumlara ezilen sinen bir görünüm içerisine sokmuştur. Bu zemini Osmanlı Devleti bizzat hazırlamış ve uygulamıştır. Tarikatların gizlilik ilkesi yanlış yorumlara yol açmıştır. Tarikatların verdiği hoş görünümün karşı taraf kişilerin yanlış olarak algılanması olayları daha da büyütülmüştür. Olaylar azalacağına daha da büyümüştür. Bunun en belirgin örneğini Sivas ve İstanbul olaylarında gördük. Halkların cahil oluşu o zaman şartlarında çirkin yakıştırmaların doğruluğuna inanmalarına yol açmıştır. Zaman içerisinde cahillikten olduğuna inandığımız olayların bu günün şartlarında da olması ise bazı kişilerin mevki ve makamlarını kaybetmeme korkusundan başka bir şey değildir. Yüzyıllardır bazı kişilerin kolay kazanç kapıları gelir kaynakları azalınca veya azalacağına inandıkları an hiçbir şeyi gözleri görmez oluyor. Katliamlar çoğu zaman tarihe baktığımızda bizzat devlet eli ile yapılmış. Bu günde böyle kişilerin Türkiye Büyük Millet Meclisinde bulunmaları utanç vericidir.

12. Ehli Beyt Tarikat mensuplarının ibadethaneleri ve ardından zaman zaman tarikatların kapatılması tarikatların kötü, olduğu izlenimi vermiştir. Ehli Beyt tarikatlarının kötü olduğu, kötüye gittiği şeklinde yorumlanmıştır.

Toplumlara ve liderlerine yapılan kötü eziyetlerin hala belleklerden silinmemesi kuşaktan kuşağa aktarılması nedeni ile soğukluklar devam etmektedir.

Bu eziyetleri kınayanların yanında savunanlarında olması işi daha da zorlaştırmaktadır. İkinci Mahmut'un tarikatları kapattığı devirde yaptığı eziyetlerden birini o zamanın Şeyh Bedreddin'i Babalarından Seyit Abdal Emir Ali ye yapılan eziyet şu şekildedir. Ateşte kızdırılmış demir çemberi başına koyarak al işte taç diye uygulatmış. Bektaşilerin liderlerinin başlarına giydikleri başlığa TAÇ denilir. Bu tür uygulamaları kabul edecek bir Sünni düşünmek dahi istemiyoruz.

13. Zamanla Ehli Beyt tarikatlarına ve mensuplarına baskılar o kadar artmış ki buna zamanın devlet yetkilileri de dâhil olunca can derdine düşen halk bu uygulamalar neticesinde tarikatlarını bırakmak zorunda kalmışlar. Ama istenilen tür şeriatı da hiçbir zaman kabul edememişler. Sorunları bununla da bitmemiş. Adlarının gelecekte kötü anılmaması ve kötülük görmemesi için geleneğini, inancını bırakanları bu seferde eski tarikat üyeleri döneklilik ile suçlayarak dışlamışlardır. Deyim yerinde ise iki arada bir derede kalmışlar.

Ayrıca bu değişime rağmen Sünni toplumlardan hiç bir değişiklik olmamıştır. Bu uygulama üçüncü bir gurubu yaratmış oluyor. Bu toplum eski toplumunu kınıyor, fakat yeni katıldığı toplum da onu kabul etmeyip kınamaktadır.

Bu olay günümüzde yurt dışında doğan gurbetçi çocuklarının durumuna çok benzemektedir. Her iki toplumun dışında üçüncü bir toplum kuşağı yaratılmıştır. Görüş ayrılığı ve toplum düzeninde değişmelere yol açmıştır.

14. Tarikat içinde ehli olmayanların barınması veya bunların barınmasına göz yumulması, bu kişilerin hareketlerinin toplumca kabul edilmemesine rağmen meydanların (Trakya'da Ehli Beyt tarikatlarının toplantılarına verilen ad) ehli yerine yozlaşanlara açılmasından dolayı ikiliklerin yaşanmasına neden olmaktadır. Bu olayda huzur bozulması yaşanmaktadır. Bu tür kişilerin meydanlardan tez zamanda atılması, akraba, zengin, fakir ayrımının yapılmaması gerekmektedir. İyilerin yerine kötülerin bulunduğu ortamda ikiliklere yol açacağından bizlere daima zararlı olacaktır.

15. Savaşlar nedeni ile okuma yazma bilenlerin azalması tarikat liderlerinin ve yardımcılarının uzun yıllar savaşlarda bulunmaları veya hayatlarını kaybetmeleri yolların kesintiye (Tarikatların) uğramasına neden olmuştur. Yeni yetişenlerin bazı bilgilerden ve tecrübelerden yoksun olmaları itikatları zorlaştırmıştır.

16. Kıtık yılları ve salgın hastalıklardan dolayı toplumlar birbirinden belli bir ara uzaklaşmak zorunda kalmış. Bu arada çok değerli kişiler hayatlarını kaybetmişler. Ekonomik olarak çöken topluma manevi çöküntülerinin de yüklenmesi ile millet olarak zarar görmüşüz.

17. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunun ardından tekke ve zaviyelerin kapatılması millete bazı çıkarıcılar tarafından yanlış aksettirilmiştir. O zamanki kanaatin artık Ehli Beyt tarikatlarına bu rejimde de yer yok imajı verildiği sanılmış. Yeni düzende bu tür toplumlara hoş görü ile bakılmayacağı sanılmış. Çıkarı olanlar millete amaçlarına göre anlatınca tarikat mensubu

- kişilerin yeni bir huzursuzluklar yaşayacağı inancı oluşmuş. Düşüncelerde bazı değişiklikler mecburen oluşmuş.
18. Cumhuriyetle beraber ekonomik yaşantılarını meslekleri dolayısıyla değişik toplumlara, kültürlere karışanların birbirinden uzaklarda ikamet etmeleri zorunluluğu, zaman içinde meydan adabını, töresini unutturmuş. İtikat ve inançlarının yozlaşmasına veya değişmesine neden olmuştur. Bunda sorumlu oldukları görevlerin yanı sıra, buldukları ortamın durumu da büyük etki etmiştir. Köylerden büyük şehirlere gidenler çevresinin baskısından dolayı belli yörelerde yeniden yapılanmaya çalışmışlar ve hala çalışmaktadırlar.
- Farklı yörelerde olanlar ise durum daha da karışık bir hal almış. Ne geldiği ortama nede eski yaşantısına dönebilmiş olması ruhi çöküntülere yol açmıştır.
19. Liderlerin topluma ve toplumlara etkisi azalmış, halkın kendi arasında saygı ve sevgisi buna paralel gitmiştir. Büyük küçük tanınmaz hale gelmiş. Kuşaklar arasındaki görüş farklılığının ortadan kaldırılamaması etken olarak zararlı olmuştur. Liderlerinin bazı hatalarının toplumca hoş görülmemesi millet gözünde o kişinin saygısını azaltmış. İkilikler baş göstermiş. Zamana ayak uyduramayan ehli hareket etmeyen liderde olsa topluma karşı gelmesi bağışlanamaz, bağışlanmamıştır. Birleştirici olacakların ayrılıkçı olmaları geride gelenlere kötü örnek olmuştur.
20. Sınır köylerimizde arazilerin yakınına kadar sokulan askeri alanların zaten kıraç olan kısıtlı arazilerin daha da azalmasına yol açmıştır. Buna paralel geçim şartları da bozulmuştur. Genelde tarikat ehli Osmanlı zamanında göz den uzak gönülden irak olmuş. Canını böyle kurtarabilmiş. Tahsil yapması ticaretle uğraşması önlenerek sürü gibi güdülmek istenmiş. Bunu başaramadıklarını söylersek yalan söylemiş oluruz. Bu gün de bazı art niyetli kişiler o günlerin hayali ile bazı tezgâhlar hazırlamaktadırlar. Mecburi devlet eli ile göçler halkı olumsuz etkilemiş. Yeni göçlerde sataşmalar eskiyi aratır olmuş. Hiç olmasa köylerinde onlara sataşanı yoktu. Yeni gelenleri eskiden tanıyanlar varsa daha yeni yerlerine ayak basmadan zehirlerini akıtmaya başlamışlar. Bilinmeyen toplumlara gidenlerin durumları da ötekilerden farklı olmamış. Dini etki yanında birde tutucu çevrelerde ekonomik olarak zorluklarla aşmak zorunda kalmışlar. Dağılmalarına yol açmış, kalanlarında aksi tesirden dolayı yozlaşmalar hızlanmıştır.
21. Büyük göç sonrası göçlerle bir miktar kabile mensubu bazı dış devletlerde ikamet etmek zorunda kalmışlar. Parçalanmış aileler ekonomik yönden güçleri bölündüğü için zayıflamış. Zengini fakir olmuş. Bu gün birçok köyümüze gidip sorduğumuzda 93 göçü (1877) evveli Babasının veya dedesinin durumunu sorsanız çoğu şu sözleri söyleyecektir.
- Soyumun sürülerinin tarlalarının olduğu halde Türkiye ye geldiklerinde bir çift öküzü bile alamayacak hallere düştüklerini söylüyorlar. Amucalar'ın gerçekten Bulgaristan'daki köylerinde ekonomik yönden çok iyi oldukları bilinmekte imiş. Zaten bu nedenle en çok köylerimiz civarlarında baskılar olmuş. Bu yörelerin o zamanda % 70 nin Türk olması da onları rahatsız ediyorlarmış Fakir hale düşenler toplumda eski sevgi ve saygıyı kaybetmişler. Toparlanmaları çok uzun yıllar almış. Bazıları ise dağılarak birbirlerinden uzaklara yerleşmişler. Üzerlerinden bu ezikliği ömürleri boyunca atamadıkları gibi gelen kuşakları da etkilemiş.
22. Tarikat liderlerinin belli bir merkezde bulunması sonucu uygulama ve idare şeklinde bir takım aksaklıklara yol açmış. Geleneklerin bozulması başlamış. Tarikat bünyesindeki makamlara gelecekte seçilecek kişilerin belli seviyelerden yukarıya çıkamamaları veya çıkmak istememeleri bazı sakıncaların doğmasına neden olmuştur. Bu gün hala günümüzde bu tür görevleri üstlenenlerin ilkökul seviyesinde olması düşündürücüdür. Bu kişilerin bu görevlerde yaşadıkları zorluklar ve feda karlıklar maddi yönü ile değil manevi yönü ile değerlendirilmelidir. Onların bu hizmetlerinden dolayı onlara minnettarız. Yazımızın başından beri anlatmaya çalıştığımız nedenlerle bu yola lider kadrolarına zengin ve tahsilli kişilerin talip olmaması olumsuz etkendir. Rahatını ve etrafının baskısını düşünen bu tür kişiler acaba kendilerine saygı duyuyorlar mı? Yinede bu türün dışında tahsilli ve zengin kimselerin lider kadrolarında hiç yer almadığı söylenemez. Ama ne yazık ki büyük çoğunluk bu fikir ile gitmektedir. Bunun yanı sıra tahsilli tarikat ehli kişilerin meslekleri dolayısıyla belli bir yerde bulunamamaları çevre faktörünün de oluşmamasına yol açması ile engel teşkil etmiştir.
23. Yakın zaman içinde miras meselelerinin de tarikatlar da zararlı neticeler yarattığı görülmektedir.
24. Zaman içinde Osmanlı ve birçok devletin de Tarikat kökenli Ehli Beyt mensuplarına baskıları ve eritme politikaları olmuştur. Bunu yakın zamanda Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk ve Romanya'da görülmüştür. Hala Bulgaristan'ın izlediği planlı maksatlı politikası olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Toplumların içki durumunu bilen maksatlı olarak bu tür yerlere yönelen devletler 1950 yılından sonra doğan nesillerin üzerinde aile bağları ve birliği yok etmiştir. 1989 yılı Bulgaristan göçünde gelenlerin 40 yaşı altında ve civar yaştakilerden sonraki nesil Türk töresi ile hiç bir ilişkileri yoktur. Aşırır şekilde içkiye alışmışlar ve zor olmayan işlere yönelmişlerdir.
- Zamanla sadece kendi bünyesinde kan bağı oluşturan tarikat toplumların cumhuriyetin kurulması ile kendi toplumu ile kan bağına büyük önem vermiş. Bu gün Trakya da tarikat kökenli kabileler zaman içinde oluşan akrabalıklardan dolayı evlenmelerini diğer tarikatlardan yapmaya başlamışlar. Bir dönem sonra yine eski yöntemlere dönmüşlerdir.

- 25.Günümüz de birçok gencimiz mensubu bulunduğu kabile dışından evlenmeye başlamıştır. Bunlardan bazıları tahsilli olmasına rağmen Ehli Beyt tarikatlarına karşı soğuk olmaları tarikat kökenli gençler etkilenecek töreden atadan uzaklaştırmış. Aslını neslini bilmediği gibi neslini de unutturmuşlardır. Tahsilin her şeyi hallettiğine inanarak büyüklük kurgusuna kapılmalarına yol açmıştır. Yazımızın başından beri dilimizin döndüğünce bazı etkenleri anlatmaya çalıştık. Bu etkenler haricinde daha birçok etkenin olabileceğini umuyoruz. Bu tür toplumların tahsil durumlarını ve ekonomilerini düzelmedikleri sürece bu tür sıkıntıları yaşamayacağını söylemek yanlış olmayacaktır.
- 26.Padişahlar döneminde bilhassa Yavuz Sultan Selim ve 2.ci Mahmut dönemlerinde uygulanan kötü muameleler sonucunda pek kişi inancından dolayı can vermiş veya işkenceler görmüştür.
- 27.Türkiye Cumhuriyeti kurulunca yeni Latin Alfabesine geçilince eski kayıtlar ve el yazmaları yeni Türkçeye çevrilememiştir. Hâlâ böyle el yazmalarına rastlıyoruz. Hatta eski nefes defterlerinin bile eski yazı okuyanlara güvenmediklerinden dolayı bir kenarda durmaktadır. Çok eski el yazmalarındaki ağdalı Farsça ve Arapça kelimeler bu gün tam olarak bilinmediğinden anlamları anlatılamamaktadır.
- 28.Genelde ilk zamanlar hatta günümüzde çiftçilik ile uğraşan veya kökenleri çiftçi olan toplumlarda tarla bağ bahçe sınırları zaman içinde komşular veya diğer kişiler tarafından ihlallere uğramış. Bu kişilerin çoğunluğu aynı inançtan olası ve lider durumundaki kişilerin giderek azalan güçleri ve yaptırım güçlerinin olmaması nedeniyle toplum yapısında bozulmalar başlamıştır. Bu sorunun zaman içinde alacak verecek meselelerinde de sorun çözülmesi yerine zamana bırakılması ortamı ve ahengi bozmuştur.

İlk zamanlar Kur'anı Kerim Türkçeye çevrilemediğinden bunu geçim kaynağı gören bazı kişiler Kur'anı Kerimi Türkçe okumak günah diyerek günümüze kadar gelen bu çirkin kampanyayı sürdürmüşler. Bu tür el yazmalarını bu düşüncede olanlara vermemişlerdir.

Pek çok el yazması da bazı kişilerce toplatılıp yakılmış, bazılarını da can korkusu yüzünden bizzat kendileri yok etmişler. Bazı el yazmaları da yangınlarda su baskınlarında yok olmuştur. Halen bazı kişilerin ellerinde var olanlarda değerlendirilememiştir. Tekkelerin kapatılmasından sonra bazı kişiler bu tür el yazmalarını tekkelerden alarak kendi özel kütüphanelerine koymuşlar veya birçoğunu az bir para karşılığında bazı yabancı ülkelere satmışlardır. Kendi kültürümüzü ve inancımızı yabancı devletlerin kütüphanelerinde aramak zorunda kalıyoruz.

Dileğimiz zaman içerisinde TÜRK toplumunda hoş görünün yayılacağına, itikatlı toplumların yaratılacağına inanıyoruz.

Ne bilsin bilmeyen bizi, bilenlere ve bildirenlere selam olsun.

Ben gelmedim davı için
Benim işim sevi için
Dostun evi gönüllerdir
Gönüller yapmaya geldim.

Bu konu Nefes Dergisinin 1996 yılı mart ayı 29. sayısında yayımlanmıştır. Yazıya gerekli bazı ilaveler yapılarak yeniden derlenip toplanmıştır.